

Отримано: 17 лютого 2023 р.

Прорецензовано: 27 лютого 2023 р.

Прийнято до друку: 09 березня 2023 р.

e-mail: dmitrodema@gmail.com

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0003-1162-4970>

e-mail: INNA75@ukr.net

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0002-3461-9237>

e-mail: davudchuk@gmail.com

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0002-2076-8899>

DOI: 10.25264/2311-5149-2023-28(56)-69-76

Дема Д. І., Шубенко І. А., Давидчук С. М. Місцеве оподаткування: сучасний стан та досвід країн Європейського Союзу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2023. № 28(56). С. 69–76.

УДК: 336.1:352

JEL-класифікація JEL H 24; E 62

Дема Дмитро Іванович,*кандидат економічних наук, професор, професор кафедри фінансів і кредиту
Поліського національного університету***Шубенко Інна Андріївна,***кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту
Поліського національного університету***Давидчук Сергій Миколайович,***аспірант Поліського національного університету*

МІСЦЕВЕ ОПОДАТКУВАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті досліджено сучасний механізм адміністрування місцевих податків і зборів, показано їх місце у формуванні доходів місцевих бюджетів. Відмічено позитивний вплив реформи децентралізації органів місцевого самоврядування на зростання податкових надходжень від місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів. Рекомендовано з урахуванням зарубіжного досвіду надати більше самостійності органам місцевого самоврядування в обранні об'єктів та бази оподаткування місцевих податків і зборів, що сприятиме залученню додаткових фінансових ресурсів до місцевих бюджетів громад.

Ключові слова: місцеві бюджети, місцеві податки, податок на майно, плата за землю, єдиний податок.

Dmytro Dema,*PhD in Economics, professor, professor at the Department of Finance and Credit, Polissia National University***Inna Shubenko,***PhD in Economics, associate Professor of the Department of Finance and audit,
associate Professor of the Department of Finance and Credit, Polissia National University***Serhii Davydchuk,***Postgraduate student, Polissia National University, Zhytomyr*

LOCAL TAXATION: THE CURRENT STATE AND EXPERIENCE OF THE EUROPEAN UNION COUNTRIES

The paper examines the formation of local taxation system in Ukraine. It has been established that the number of local taxes and fees has been significantly reduced due to the evolution in the local taxation system. Currently the list of local taxes and fees comprises two local taxes, namely the property tax and the single tax, as well as two local fees including the tourist fee and the vehicle parking fee. It is determined that the basis for local budget revenues is formed by the tax receipts which tend to increase, with the simultaneous decrease in proceeds from state administration bodies. The personal income tax is considered to be the one having the strongest effect on the formation of local budget revenues. The analysis results determine that tax revenues from local taxes and fees have a growing tendency, however they are not budget-forming for the local budgets so far. The overall increase tax revenues to local budgets are observed from the property tax and a decrease in its component – transport tax. Local fees are proved to have a negligible effect on the formation of local budget revenues. It was determined that the local authorities have no power to lay local taxes and fees, preventing them to influence the amount of tax revenues to their budgets. The administration of local taxes and fees is negatively affected by the war, since real estate objects are exempt from taxation, and there observed a decline in the entrepreneurial activity.

The insufficient work of local self-government bodies in attracting local taxation opportunities provided by the decentralization reform to strengthen the local budgets financial capacity has been substantiated in the study. It is proposed

to strengthen the local self-government bodies' role in the administration of local taxes and fees, in particular by giving them an opportunity to independently choose the objects of taxation on their territories.

Keywords: local budgets, local taxes, property tax, land tax, single tax.

Постановка проблеми. Успішне проведення реформи децентралізації вимагає подальшого впровадження її результатів, але уже з врахуванням наслідків війни. Післявоєнна відбудова потребуватиме значних фінансових ресурсів як на загальнодержавному, так і місцевому рівнях. Виходячи з цього, необхідно надати можливість органам місцевого самоврядування (територіальним громадам) більше самостійності в адмініструванні місцевих податків та зборів, використавши при цьому досвід країн Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язанні з дослідженнями місцевих податків та зборів, постійно перебувають в полі наукових інтересів значної кількості українських та зарубіжних вчених. Зокрема, теоретико-методологічні засади місцевих податків, їх становлення, розвиток та визначення місця у формуванні фінансових ресурсів місцевих бюджетів досліджували В. Л. Андрущенко, Н. І. Атаманчук, Л. Б. Баранник, П. М. Боровик, О. І. Дем'янчук, О. П. Кириленко, І. О. Луніна, В. В. Мушенюк, А. М. Соколовська, Х. О. Патицька, В. В. Письменний та ін. Висвітлення досвіду місцевого оподаткування за кордоном можна знайти у працях Т. Г. Бондарчук, Н. В. Бортнік, В. С. Дмитровської, А. В. Поляк та ін. Війна внесла багато корективів в діяльність органів управління країною, зокрема внесла зміни в адміністрування місцевих податків та зборів, що потребує подальших досліджень в цій сфері.

Мета і завдання дослідження: висвітлити значення та місце місцевих податків та зборів у формуванні фінансових ресурсів місцевих бюджетів територіальних громад після проведення реформи децентралізації. З іншої сторони, є необхідність обґрунтувати надання більшої самостійності органам місцевого самоврядування щодо політики місцевого оподаткування. Особливо проблема пошуку фінансових ресурсів постає у воєнний та повоєнний період та потребує використання досвіду країн Європейського союзу в питаннях місцевого оподаткування.

Виклад основного матеріалу. За нетривалий час існування незалежної та самостійної України місцеве оподаткування зазнало значного реформування. Одним із перших законодавчих актів, який окреслив запровадження у податковій сфері місцевих податків та зборів був Закон України «Про систему оподаткування», яким передбачалися 19 загальнодержавних податків, 3 місцеві податки та 15 місцевих зборів [7]. Згодом був введений в дію спеціальний нормативний акт, яким більш детально було регламентовано адміністрування місцевих податків і зборів. Таким документом був Декрет КМУ «Про місцеві податки і збори», у якому було визначено 4 місцеві податки і 12 місцевих зборів та визначено механізм адміністрування місцевих податків і зборів [4]. На сьогодні перелік місцевих податків та зборів визначено Податковим кодексом України. В статті 10 цього Кодексу визначено, що до місцевих податків віднесено податок на майно та єдиний податок, а до місцевих зборів – туристичний збір та збір за місця для паркування транспортних засобів [13]. На відміну від попередніх законодавчих актів, Податковий кодекс значно зменшив перелік об'єктів оподаткування на місцевому рівні, надавши перевагу у їх зменшенні, а не фіскальності. Щодо кількості місцевих податків можна погодитися з рядом дослідників, які вважають, що їх в Україні незначна кількість [8]. Водночас у країнах ЄС місцевих податків налічується значно більше, що значно розширює перелік об'єктів оподаткування на місцевому рівні. Зокрема, у Франції місцевих податків та зборів понад 40, Німеччині – 55, Італії – близько 70, Бельгії – близько 100 [2]. Проте існують країни із обмеженим переліком місцевих податків та зборів. Наприклад, у Великій Британії стягується лише один податок з нерухомого майна – землі, будівель, крамниць, установ, заводів і фабрик, причому сільськогосподарські угіддя та будівлі на них, а також церкви не оподатковуються [3, с. 16]. У Бельгії, Данії, Фінляндії, Італії, Іспанії, Швеції та Великобританії впроваджено місцевий податок з доходів, який є важливим джерелом наповнення місцевих бюджетів у цих країнах. Цей податок справляється у вигляді місцевої надбавки до державного податку з доходів фізичних осіб [3, с.16].

Розглядаючи систему місцевого оподаткування, зауважимо, що на її функціонування має негативний вплив війна росії проти України. В результаті цього, з одного боку, на загальнодержавному рівні було внесено ряд змін в податкове законодавство щодо надання пільг в оподаткуванні, а з іншого боку – війна негативно вплинула на всі сторони підприємницької діяльності, що і зменшило податкові надходження від місцевих податків. Пільги, надані бізнесу на початку війни, були необхідні для збереження функціонування економіки країни. Значна частина пільг має відношення до місцевого оподаткування. Так, платникам єдиного податку першої та другої групи під час війни дозволено не сплачувати єдиний податок (вибір платити чи не платити за платниками податку). Також фізичні особи-підприємці та члени фермерського господарства звільнюються від сплати єдиного податку за себе. Власники земельних

ділянок, розташованих на територіях, де ведуться бойові дії, звільняються від земельного податку, орендної плати та податку на майно.

Ефективність місцевого оподаткування залежить не від кількості місцевих податків і зборів, а від надходжень від них до місцевих бюджетів у результаті вмілого їх використання органами місцевого самоврядування (табл. 1).

Таблиця 1

Доходи місцевих бюджетів України у 2018–2022 рр.

Види доходів	2018 р.		2019 р.		2021 р.		2022 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Податкові надходження	232532,9	41,35	270545,8	48,26	346713,2	59,70	393460,6	70,88
в т. ч. місцеві податки та збори	61026,4	10,85	73575,3	13,13	89896,6	15,48	84305,1	15,19
Неподаткові надходження	28027,4	4,98	26105,0	4,66	27183,0	4,68	22041,1	3,97
Доходи від операцій з капіталом	2143,4	0,38	2928,8	0,52	3462,2	0,60	2276,0	0,41
Від органів державного управління	298939,7	53,15	260302,0	46,44	202733,3	34,91	136753,8	24,64
Від ЄС, урядів іноземних держав, МО	94,2	0,02	44,3	0,01	36043,5	0,01	223,3	0,04
Цільові фонди	678,1	0,12	601,9	0,11	571,4	0,10	342,3	0,06
Разом	562415,7	100,0	560527,8	100,0	580699,1	100,0	555097,1	100,0

Джерело: розраховано на основі [9].

Дані табл. 1 показують, що в цілому частка податкових надходжень в доходах місцевих бюджетів зростає як в абсолютному, так і у відносному значенні, що є позитивним в системі місцевого оподаткування. Так, у 2022 р. (у рік війни) в структурі доходів місцевих бюджетів податкові надходження становили 70,88 %, проти 41,35 % в 2018 р. Щодо надходжень від місцевих податків і зборів спостерігається їх зростання, але вони не є бюджетоутворюючими податками для місцевих бюджетів. Так, в 2022 р. в структурі податкових надходжень доходи від місцевих податків становили лише 15,19 %. Для порівняння, в європейських країнах місцеві податки становлять у загальній сумі доходів місцевих бюджетів Австрії – 72 %, Японії – 55 %, Франції – 48 %, Швеції – 61 %, Данії – 51 %, Швейцарії – 46 %, Норвегії – 43 %, Великій Британії – 37 %, Фінляндії – 34 %, Іспанії – 31 % [1; 3, с.15].

Вищенаведені дані показують низьку фіскальність місцевого оподаткування в Україні. Що є причиною цього? Для відповіді на це питання розглянемо динаміку та місце місцевих податків і зборів у податкових надходженнях до місцевих бюджетів (табл. 2).

Таблиця 2

Податкові надходження місцевих бюджетів України у 2018–2022 рр.

Види податків	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Податок та збір на доходи фізичних осіб	138158,8	59,41	165504,4	61,17	177826,0	62,27	212230,3	61,21	272245,3	69,19
Податок на прибуток підприємств	9300,0	4,0	10230,4	3,78	9776,7	3,42	16092,7	4,64	13511,9	3,43
Рентна плата	4821,2	2,08	5277,0	1,96	4636,9	1,63	8569,1	2,47	8740,9	2,22
Внутрішні податки на товари та послуги	13797,4	5,93	13718,5	5,07	15554,2	5,45	17849,1	5,15	13081,5	3,33
Місцеві податки та збори	61026,4	26,24	73575,3	27,19	75686,2	26,50	89896,6	25,93	84305,1	21,43
Інші податки	5429,1	2,34	2240,2	0,83	2091,5	0,73	2075,4	0,60	1575,9	0,40
Разом	232532,9	100,0	270545,8	100,0	285571,5	100,0	346713,2	100,0	393460,6	100,0

Джерело: розраховано на основі [9].

Дані табл. 2 показують, що в структурі податкових надходжень доходи від місцевих податків та зборів в 2022 р. становили лише 21,43 %, проти 26,24 % в 2018 р., що вказує на невикористання органами місцевого самоврядування резервів, закладених для місцевого оподаткування реформою децентралізації. Основу податкових доходів місцевих бюджетів поки що становлять надходження від оподаткування доходів фізичних осіб. У 2022 р. частка податку на доходи фізичних осіб становила 69,19 %, у 2018 р. – 59,41 %. Щодо динаміки податкових надходжень за період 2018–2022 рр., то спостерігається їх збільшення на 169,2 %. Водночас надходження від місцевих податків та зборів за цей же період зросли лише на 138,1 %, проти 197,0 % від податку та збору на доходи фізичних осіб. Ріст податкових надходжень

від оподаткування доходів фізичних осіб відбувся за рахунок його перерозподілу на користь місцевих бюджетів.

Ріст податкових надходжень до місцевих бюджетів відбувся також за рахунок закріплення частини доходів від рентної плати, екологічного податку та акцизного податку до місцевих бюджетів, визначених статтями 64 і 69 Бюджетного кодексу України.

У процесі реформи децентралізації та по її завершенню відбуваються зміни в структурі податкових надходжень від місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів. Ряд місцевих податків показують їх фіскальність для мобілізації доходів до місцевих бюджетів, інші, навпаки, втрачають значення для органів місцевого самоврядування (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка та структура місцевих податків та зборів України у 2018–2022 рр.

Види податків	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Податок на майно	31272,0	51,24	37993,9	51,63	37433,4	49,46	43242,7	48,10	36790,8	43,64
в т. ч. податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	3636,0	5,96	4882,2	6,64	5759,0	7,61	7820,7	8,70	7119,0	8,44
плата за землю	27321,1	44,77	32835,7	44,63	31471,6	41,58	35263,6	39,23	29568,4	35,07
транспортний податок	314,9	0,52	276,0	0,38	202,8	0,27	158,4	0,18	103,4	0,12
Єдиний податок	29564,2	48,45	35270,3	47,94	38031,0	50,25	46282,4	51,48	47226,1	56,02
в т. ч. 4 група	5272,2	8,64	5273,1	7,17	5338,1	7,05	5293,8	5,89	4493,6	5,33
Туристичний збір	90,7	0,15	196,2	0,27	130,6	0,17	243,9	0,27	186,4	0,22
Збір за місце паркування транспортних засобів	99,9	0,16	114,9	0,16	91,2	0,12	127,0	0,14	101,8	0,12
Разом	61026,4	100,0	73575,3	100,0	75686,2	100,0	89896,6	100,0	84305,1	100,0

Джерело: розраховано на основі [9].

Дані табл. 3 вказують на позитивну динаміку росту надходжень від місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів у довоєнний період. Структура податкових надходжень показує, що більше 99 % з них надходить від податку на майно та єдиного податку, місцеві збори практично не відіграють значної ролі в посиленні фінансової спроможності місцевих бюджетів. Слід відмітити, що в останні роки спостерігається домінуюча роль в доходах від місцевих податків єдиного податку, що вказує на розширення підприємницької діяльності на місцевому рівні. Так, в 2022 р. до місцевих бюджетів від єдиного податку надійшло 47,2 млрд грн, що становить 56,02 % податкових надходжень від місцевих податків. Ріст надходжень від єдиного податку майже на 1 млрд грн перевищує показники 2021 р. і це при умові значних пільг, наданих малому бізнесу в умовах війни. Надходження від інших податків в 2022 р. в порівнянні з 2021 р. вказують на їх зменшення. Зокрема, податку на майно надійшло до місцевих бюджетів в 2022 р. в порівнянні з 2021 р. на 6,45 млрд грн, або майже на 15 %, менше. Відмітимо, що податок на майно охоплює три види майна, що оподатковується: нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, земельні ділянки та транспортні засоби. Одна з причин зменшення надходжень від податку на майно криється в агресивній війні росії проти України. В результаті військових дій значна частина об'єктів майнового податку була знищена та зруйнована і відповідно випала з-під оподаткування. Водночас є ряд інших факторів, які негативно впливають на доходи від оподаткування майна та залежать у значній мірі від органів місцевого самоврядування.

Зокрема, об'єктом оподаткування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, є житлова та нежитлова (комерційна) нерухомість, яка внесена до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, а базою оподаткування є площа цієї нерухомості. Серед факторів, які сьогодні негативно впливають на доходи місцевих бюджетів від оподаткування цього виду майна, є низька його реєстрація в електронних реєстрах. На сьогодні, як вказують ряд науковців, менше 10 % нерухомого майна внесено до реєстрів [10; 12]. Значна частина житлової та комерційної нерухомості перебуває на стадії незавершеного будівництва, а насправді в повній мірі використовується за своїм призначенням. Надання значного розміру пільг «зверху», насправді, виводить більшу площу житлової нерухомості з-під оподаткування, ніж та, що оподатковується. Запровадження оподаткування житлової нерухомості з першого квадратного метра та по диференційованих (а не єдиній) ставках при умові збереження діючого механізму оподаткування значно посилить фіскальність цього податку на місцевому рівні.

Досвід країн ЄС вказує на те, що в Україні за базу оподаткування обрано не фіскальний елемент системи оподаткування нерухомого майна, зокрема площу такого майна. На відміну від України, країни ЄС за базу оподаткування податком на нерухоме майно використовують його ринкову вартість, що є більш ефективним, ніж площа майна.

Інша складова майнового оподаткування – земля. На сьогодні органи місцевого самоврядування також недостатньо використовують її як резерв доходів до місцевих бюджетів, особливо після проведення реформи децентралізації. Держава виконала свої зобов'язання перед місцевими органами самоврядування, передавши мільйони гектарів землі, що знаходилися за межами населених пунктів, у розпорядження місцевих громад. Тепер органам місцевого самоврядування слід провести роботу по інвентаризації земельних ділянок на місцях, інвентаризації її оцінки, умов передачі в оренду, ширше практикувати передачу в оренду земельних ділянок через аукціони.

Відмітимо, що з прийняттям Податкового кодексу не лише зменшено перелік об'єктів оподаткування на місцевому рівні, а і невдало обрано механізм адміністрування деяких місцевих податків, зокрема за базу оподаткування обрано мінімальну заробітну плату. Прийняття за базу оподаткування мінімальної заробітної плати при визначенні розміру податку зменшує податкові надходження від цих податків. Вище наведені дані підтверджують нашу думку. Так, транспортний податок, туристичний збір та збір для паркування транспортних засобів в структурі податкових надходжень по кожному з цих платежів займає менше 1 %. Так, надходження від оподаткування транспортних засобів в 2022 р. в структурі податкових надходжень до місцевих бюджетів становили лише 103,4 млн грн, або 0,12 % проти, відповідно, 314,9 млн грн і 0,52 % в 2018 р. Причина цього криється в оцінці автомобіля, який є об'єктом оподаткування. Так, відповідно до підпункту 267.2.1 ПКУ встановлено, що об'єктом оподаткування транспортним податком є легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року [13]. Середньоринкова вартість автомобілів визначається Міністерством економіки за методикою, розробленою КМУ, станом на початок податкового року, виходячи з марки, моделі, року випуску, об'єму циліндрів двигуна, типу пального.

З нашої точки зору, в цьому випадку обрано невдало оцінку автомобілів, виходячи з розміру мінімальної заробітної плати. Оцінка автомобіля через визначений розмір мінімальної заробітної плати не є середньоринковою вартістю автомобіля. Так, при зростанні мінімальної заробітної плати зростає вартість автомобіля, який є об'єктом оподаткування, як результат, зменшується кількість автомобілів, які оподатковуються. Так, за цією методикою в 2022 р. було визначено 186 марок (моделей) автомобілів, які оподатковуються транспортним податком, проти 344 марок (моделей) автомобілів, які оподатковувалися в 2017 р. [11]. Тобто, ця методика оцінки автомобілів сприяє виведенню з-під оподаткування значної кількості нових автомобілів. Нарешті, слід врахувати, що більшість цих автомобілів зареєстровані у великих містах, а не в сільській місцевості, а значить місцеві бюджети сільських територіальних громад не мають надходжень від цього податку. Фіскальність цього податку для місцевих бюджетів сільських громад наближається до нуля.

Досвід оподаткування транспортних засобів в країнах ЄС показує, що на сьогодні в більшості країн оподаткування транспортних засобів здійснюється шляхом застосування кількох податків, зокрема реєстраційного збору, податку на власність, екологічного податку (на основі викидів забруднюючих речовин в атмосферу) або через споживання палива. Оподаткування транспортних засобів в країнах ЄС приносить значні доходи до бюджетів. Фіскальний дохід від автотранспорту на основних ринках Європи складає **398,4 млрд євро/рік**, що в 2,5 рази більше бюджету ЄС [6]. На нашу думку, для підняття фіскальності транспортного податку необхідно об'єктом оподаткування обрати автомобілі середнього та люкс класів ринковою вартістю не менше 1 млн грн, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно). Інші складові адміністрування цього податку можна залишити, як це визначено Податковим кодексом.

Встановлення переліку місцевих податків в Україні покладено на Верховну Раду України, а місцеві органи влади можуть лише встановлювати розмір ставок цих податків у визначеній межі. З іншої сторони, оскільки фінансових ресурсів для розвитку місцевого самоврядування не достатньо, Бюджетним кодексом України передбачено частину загальнодержавних податків направляти на укріплення місцевих бюджетів. У той же час в деяких країнах ЄС місцеві податки встановлюють місцеві органи влади, зокрема, у Франції, Італії [3].

Слід відміти, що за останні роки зростають надходження від місцевих податків та зборів до бюджетів територіальних громад. Реформа децентралізації надала можливість місцевим органам самоврядування впливати на фінансові потоки громад, але чи користуються вони цією можливістю? На нашу думку, цього ще не досягнуто. Підтвердженням такого висновку може слугувати інформація про розмір ставок

місцевих податків і зборів, встановлених уже після реформи децентралізації. Податковим кодексом визначено верхню межу ставок окремих місцевих податків та зборів. Ознайомившись з інформацією про ставки місцевих податків та зборів окремих громад, яка є у відкритому доступі у мережі Інтернет, ми спостерігаємо, що громади, особливо сільські та селищні, майже не застосовують верхню межу розміру ставки місцевих податків. Яка причина цьому? На нашу думку, вона криється в наступному. Значна частина місцевих податків та зборів «прив'язана» до підприємницької діяльності та майна. Власниками підприємств малого та середнього бізнесу, як правило, є депутатами органів місцевого самоврядування, які ж і встановлюють ставки місцевих податків та зборів на відповідних зібраннях (сесіях). Встановлення вищих ставок місцевих податків зобов'язує їх сплачувати більший розмір того чи іншого податку, а підприємці в цьому не зацікавлені. Вихід з цього становища, ми бачимо, у необхідності внесення змін у Податковий кодекс, де необхідно встановити мінімальні ставки з податку на майно, туристичного збору та збору для паркування транспортних засобів. На місцевому рівні менший розмір місцевих податків не може бути встановленим. Також, слід надати можливість органам місцевого самоврядування встановлювати вищий розмір ставок місцевих податків, що сприятиме збільшенню податкових надходжень до місцевих бюджетів від місцевих податків та зборів. Звичайно, ці зміни слід роботи в післявоєнний період.

Слід скористатися досвідом окремих країн, де види місцевих податків та зборів, механізм їх адміністрування встановлюють органи місцевого самоврядування. Реформа децентралізації передала на місця громадам значну частину повноважень, але не завжди ці повноваження фінансово підкріплені. Зокрема, органи місцевого самоврядування не можуть контролювати сплату місцевих податків, контроль за їх сплатою поки що покладено на контролюючі органи. Надання органам місцевого самоврядування самостійно визначати об'єкти (запроваджувати нові податки), визначати базу оподаткування, ставки місцевих податків та зборів, контролювати їх сплату посилить фіскальність місцевого оподаткування.

Одним з позитивних напрямків в адмініструванні місцевих податків та зборів може стати запровадження таких податків, яких потребують громади. Наприклад, на сьогодні практично в більшості сільських громад є проблеми зі збором побутових відходів. Не секрет, що ця проблема вирішується шляхом вивезення (винесення) твердих побутових відходів за околицю сіл та селищ на стихійні сміттєзвалища, відпрацьовані кар'єри, лісопосадки, річки тощо. Запровадження на місцевому рівні збору з домогосподарств на збір та утилізацію побутових відходів може вирішити цю проблему. В міських громадах слід повернути збір за утримання домашніх тварин (собак), оскільки збільшення чисельності домашніх тварин приносить значну кількість проблем міському господарству та екології міста.

На місцевому рівні органи місцевого самоврядування разом з населенням, що проживає на цій території, можуть краще використати можливості місцевого оподаткування для покращення фінансового стану громади. Особливо зросте роль органів місцевого самоврядування в повоєнний період. Для відбудови знищеного війною майна необхідні значні кошти, які також слід акумулювати на місцевому рівні через надання значних повноважень органам місцевого самоврядування у сфері адміністрування місцевих податків. Необхідно надати право місцевим органам влади визначати перелік податків, їх ставки та покласти контроль за їх збором на них, що також сприятиме зменшенню витрат на адміністрування місцевих податків і зборів, які на сьогодні оцінюються фахівцями на рівні 1,5 млрд грн [1].

Висновки. Дослідження показує, що місцеві податки та збори відіграють важливу роль у формуванні доходів місцевих бюджетів, особливо їх роль зросла після проведення реформи децентралізації. Водночас слід відмітити, що на сьогодні органи місцевого самоврядування недостатньо використовують фінансові можливості місцевого оподаткування для укріплення фінансової спроможності громад. На місцевому рівні органи місцевого самоврядування не можуть самостійно встановлювати місцеві податки та збори, що значно зменшує вибір тих об'єктів, які є найбільш фіскальними на їх території, оскільки це визначено на загальнодержавному рівні.

На сьогодні видно втрату фіскальності транспортного податку для селищних та сільських місцевих бюджетів, який доцільно замінити збором з домогосподарств на збір та утилізацію побутових відходів. З іншої сторони, маючи дефіцит фінансових ресурсів, органи місцевого самоврядування не використовують можливості верхньої межі ставки того чи іншого місцевого податку та збору, визначеної Податковим кодексом України.

Досвід місцевого оподаткування у країнах ЄС аргументує необхідність внесення змін до оподаткування нерухомого майна в Україні. Розвиток ринкової економіки та відкриття ринку землі вказує на необхідність при оподаткуванні нерухомого майна не використовувати за базу оподаткування площу чи нормативно-грошову оцінку майна, а застосовувати їх ринкову вартість.

Вищевикладене вказує на позитивні зміни в системі місцевого оподаткування, які було закладено реформою децентралізації та рішеннями уряду України щодо внесення змін в місцеве оподаткування, що

були спричинені війною. По завершенні війни необхідно протягом п'ятирічного періоду зберегти надані пільги щодо місцевого оподаткування на звільнених територіях та територіях, де було зруйновано виробничу та іншу інфраструктуру.

Подальші дослідження повинні бути направлені на пошук механізмів наповнення фінансовими ресурсами місцевих бюджетів для відбудови місцевої економіки та виконання органами місцевого самоврядування повноважень, наданих їм реформою децентралізації.

Література:

1. Реформа місцевого оподаткування – шлях до відновлення України. URL: https://lb.ua/blog/kristina_pastushchenko/540652_reforma_mistseвого_opodatkuвання.html (дата звернення: 30.12.2022).

Reforma mistseвого opodatkuвання – shliakh do vidnovlennia Ukrainy [The reform of local taxation is the way to restore Ukraine]. <https://lb.ua/blog/kristina_pastushchenko/540652_reforma_mistseвого_opodatkuвання.html> (2023, hruden 30) [2022, December 30]. [in Ukrainian].

2. Бондарук Т. Г. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування та можливості його застосування в Україні. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2011. № 1. С. 56–66.

Bondaruk, T. H. (2011) Zarubizhnyi dosvid mistseвого opodatkuвання ta mozhlyvosti yoho zastosuvannya v Ukraini. [Foreign experience of local taxation and possibilities of its application in Ukraine]. Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnogo universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy [Collection of scientific works of the National University of the State Tax Service of Ukraine] 1, 56-66.

3. Бортнік Н. В. Зарубіжна практика місцевого оподаткування. 2016. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/8_1_2016ua/6.pdf (дата звернення: 20.01.2023).

Bortnik, N.V. (2016) Zarubizhna praktyka mistseвого opodatkuвання [Foreign practice of local taxation] <http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/8_1_2016ua/6.pdf> (2023, sichen 20) [2023, January 20] [in Ukrainian].

4. Декрет Про місцеві податки і збори, ст. 336, 1993 (Кабінет Міністрів України). Відомості Верховної Ради України. 1993. 30 с.

Dekret Pro mistsevi podatky i zbery [Decree on local taxes and fees], st. 336, 1993 (Kabinet Ministriv Ukrainy) [Cabinet of Ministers of Ukraine] Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine], 1993, 30 [in Ukrainian].

5. Дмитровська В. С. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2008. Т. 2. Вип. 4. С. 20–26.

Dmytrovska, V. S. (2008) Zarubizhnyi dosvid mistseвого opodatkuвання [Foreign experience of local taxation]. Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu [Actual problems of the development of the economy of the region, V. 2, Vyp [Issue], 4, 20-26. [in Ukrainian].

6. За користування авто теж потрібно платити, або як оподатковують транспортні засоби у світі. URL: <https://fra.org.ua/uk/an/publikatsii/analitika/podatki> (дата звернення: 25.01.2023).

Za korystuvannya avto tezh potribno platyty, abo yak opodatkovuyut transportni zasoby u sviti. [You also need to pay for using a car, or how vehicles are taxed in the world], <<https://fra.org.ua/uk/an/publikatsii/analitika/podatki>> (2023, sichen, 25) [2023, January 25]. [in Ukrainian].

7. Закон Про систему оподаткування ст. 510, 1991 (Верховна рада України). Відомості Верховної ради України. 1991. 39 с.

Zakon Pro systemu opodatkuвання [Law on the taxation system], st. 510, 1991 (Verkhovna rada Ukrainy) [Verkhovna Rada of Ukraine], Vidomosti Verkhovnoi rady Ukrainy [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine], 1991, 39.

8. Луніна І. О. Формування місцевих бюджетів на основі принципу еквівалентності: шлях до ефективної бюджетної системи України. *Фінанси України*. 2010. № 9. С. 14–19.

Lunina, I. O. (2010) Formuvannya mistsevykh biudzhetyv na osnovi pryntsypu ekvivalentnosti: shliakh do efektyvnoi biudzhetnoi systemy Ukrainy [Formation of local budgets based on the principle of equivalence: the way to an effective budget system of Ukraine], Finansy Ukrainy [Finances of Ukraine], 9, 14-19. [in Ukrainian].

9. Доходи. Місцеві бюджети. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> (дата звернення: 10.02.2023).

Dokhody. Mistsevi biudzhety [Income. Local budgets], <<https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>> (2023, liutyi 10) [2023, February 10]. [in Ukrainian].

10. Патицька Х. О. Закономірності розвитку системи майнового оподаткування в Україні в контексті підвищення фінансової спроможності територіальних. *Бізнес-інформ*. 2020. № 5. С. 129–135.

Patytska, Kh. O. (2020) Zakonomirnosti rozvytku systemy mainovoho opodatkuвання v Ukraini v konteksti pidvyshchennia finansovoi spromozhnosti terytorialnykh [Regularities of the development of the property taxation system in Ukraine in the context of increasing the financial capacity of territorial entities]. Biznes-inform [Business inform], 5, 129-135. [in Ukrainian].

11. Перелік легкових автомобілів, які підлягають оподаткуванню транспортним податком у 2022 році. URL: <https://www.me.gov.ua/Vehicles/CalculatePrice?lang=uk-UA>

Perelik lehkovykh avtomobiliv, yaki pidlihaiut opodatkuvaniu transportnym podatkom u 2022 rotsi [List of cars subject to transport tax in 2022]. <<https://www.me.gov.ua/Vehicles/CalculatePrice?lang=uk-UA>> (2023, liutyi 10) [2023, February 10]. [in Ukrainian].

12. Пилипів В., Венцель В. Чи можливо децентралізувати адміністрування місцевих податків та зборів – експертний матеріал. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15051> (дата звернення: 10.02.2023).

Pylypiv, V., Ventsel, V. *Chy mozhlyvo detsentralizuvaty administruvannia mistsevykh podatkov ta zboriv – ekspertnyi material* [Is it possible to decentralize the administration of local taxes and fees – expert material.]. <<https://decentralization.gov.ua/news/15051>> (2023, liutyi 10) [2023, February 10].

13. Податковий кодекс України. Відомості Верховної ради України. 2011. 13–17, ст. 112.

Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]. (2011). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine], 2011, 13-17, st. 112. [in Ukrainian].